

10.6.2021

POL-2021-66415

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Hallintovaliokunnan pyyntö 3.6.2021, E 63/2021

Asiantuntijalausunto valtioneuvoston selvitykseen komission tiedonannosta EU:n järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiaksi 2021-2025, E 63/2021

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisin asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston selvitykseen komission tiedonannosta EU:n järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiaksi 2021-2025.

Keskusrikospoliisi yhtyy valtioneuvoston selvityksessä esitettyyn lähtökohtaan strategian tärkeydestä ja pitää tärkeänä asiana, että järjestäytyneeseen rikollisuuteen pyritään puuttumaan myös EU:n tasoisesti. Keskusrikospoliisi on osallistunut selvityksen valmisteluun ja sen näkemyksiä on otettu huomioon useiden kirjausten osalta.

Ns. EMPACT-toiminnan osalta Keskusrikospoliisi yhtyy selvityksessä esitettyyn huoleen EU:n roolin korostumisesta ja toteaa, että järjestäytyneen rikollisuuden kansainvälisyydestä huolimatta pitää eri lainvalvontaviranomaisille antaa kansallisella tasolla täydet mahdollisuudet reagoida kansallisesti merkittävimpiin järjestäytyneen rikollisuuden muodostamiin uhkiin.

Keskusrikospoliisi haluaa lisäksi kiinnittää valiokunnan huomiota seuraaviin seikkoihin.

Tiedonvaihto

Keskeinen seikka järjestäytyneen rikollisuuden tehokkaassa torjumisessa on tilannekuvan jatkuva kriittinen tarkastelu ja kyky reagoida ketterästi erilaisin rikostorjuntatoimenpitein järjestäytyneen rikollisuuden muodostamiin muuttuviin uhkiin. Viranomaisilta edellytetyn reagoitavuuden tarvetta ilmentää erinomaisen hyvin komission strategiassakin mainittu järjestäytyneen rikollisuuden mukautuminen koronapandemian tarjoamiin rikoksentekomahdollisuuksiin.

Tilannekuvan keskeinen elementti on tehokas tiedonvaihto kansallisesti ja kansainvälisesti. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Suomen tulisikin aktiivisesti edistää aidosti tietojohtoisen viranomaistoiminnan kehittämistä Euroopan tasolla siten, että viranomaisten saatavilla ja halussa olevat tiedot voitaisiin yhdistää ja hyödyntää tehokkaasti analyysityössä.

Vaikka EU:n sisäinen tiedonvaihto edellä mainituista kehittämistarpeista huolimatta onkin lähtökohtaisesti hyvällä tasolla, on valtioneuvoston selvityksessäkin todetun mukaisesti kolmansien maiden kanssa tehtävässä yhteistyössä merkittäviä EU:n tietosuojasääntelyn mukanaan tuomia haasteita. Nämä puutteet tulisi pyrkiä ratkaisemaan kiireellisesti EU:n laajuisesti yhdenmukaisella tavalla.

Rahanpesun torjunta ja rikoshyödyn takaisinsaanti

Keskusrikospoliisi katsoo, että rikoshyödyn poisottamisen merkitys nimenomaan järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa on keskeistä ja siihen tulee panostaa myös kansallisesti. Tämä korostuu, kun rikoshyötyä siirretään ja säilytetään kiihtyvässä määrin muuna kuin perinteisinä valuuttoina käyttäen perinteisiä finanssisektorin rakenteita. Esimerkkeinä voidaan mainita virtuaalivaluuttojen ja uusien maksupalvelujen hyödyntäminen.

Rikoshyödyn poisottamisen tehostamiseen liittyen strategiassa todetaan: *"Non-conviction-based confiscation measures should be explored as they can contribute to increasing the amount of confiscated assets when, for example, it is not possible to link the obtained assets to a criminal conviction."* Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan myös Suomessa tulisi arvioida uudelleen strategiassa mainittu ja useissa EU:n jäsenvaltioissa ja EU:n ulkopuolisissa oikeusvaltioperiaatetta noudattavissa demokratioissa tehokkaassa käytössä olevat siviilikonfiskaatio ja käännetty todistustaakka, joiden on todettu olevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisia.

Lisäksi Suomen tulisi rikoshyödyn jäljityksessä ja takaisinsaannissa pyrkiä vaikuttamaan siihen, että erityisesti pankkitilitietojen osalta EU-tasolla lainvalvontaviranomaisten tiedonsaantioikeudet saatettaisiin vastaavalle tasolle kuin ne ovat Suomessa. Tällöin tiedot tulisi olla saatavissa lainvalvontaviranomaisen päätöksellä ja hyödynnettävissä esimerkiksi EU:n sisäisessä ARO-yhteistyössä (Asset Recovery Office).

Ennalta estävät toimet

Keskusrikospoliisi yhtyy valtioneuvoston selvityksessä esitettyyn huomioon siitä, että moniviranomaisyhteistyössä tehtävää järjestäytyntä rikollisuutta ennalta estävää ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä heikentävää toimintaa ei ole tuotu erityisesti esille strategiassa. Nimenomaan tämän lähivuosikymmeninä syntyneen hallinnollisen lähestymistavan kehittämiselle, tiedonvaihdon esteiden purkamiselle ja yhteiseurooppalaisien standardien ja toimintamallien luomiselle olisi tosiasiallista tarvetta.

Hallinnollinen lähestymistapa rikostorjuntaan on sen ilmeisestä kustannustehokkuudesta huolimatta mainittu strategiassa vain lyhyesti. Strategia-asiakirjassa on sinänsä oikeasuuntaisesti esitetty tavoitteeksi järjestäytyneen rikollisuuden rakenteiden hajottaminen ja toimien kohdistaminen painopisteinä oleviin rikoksiin, mutta tässäkin kirjauksessa on kyse enemminkin tapahtuneiden rikosten tutkinnasta kuin niiden estämisessä ennalta. Todettakoon myös, että Suomessa rikoslain säännökset, kuten esimerkiksi rikoslain 17:1 a §:ssä kriminalisoitu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, eivät erityisen hyvin sovellu järjestäytyneen rikollisuuden rakenteiden hajottamiseen. On myös huomattava, että rikollisuuden rahoittamista ei tule torjua pelkästään rikoshyödyn poisottamista ja rahanpesun torjuntaa kehittämällä, vaan viranomaisilla tulee olla keinoja torjua rikollisuuden rahoittamista varoilla, jotka ovat laillisia tai ainakin vaikuttavat sellaisilta perusteellisessa tarkastelussakin.

Telekuunteluvalmiudet

Selvityksessä on aiheellisesti kiinnitetty huomiota siihen, kuinka tärkeää on, että lainvalvontaviranomaisilla on jatkossakin oikeus saada teletunnistetietoja silloin, kun on kyse vakavan rikollisuuden torjunnasta ja tutkinnasta. Keskusrikospoliisi katsoo, että Suomen tulisi selvityksessään korostaa myös sitä, kuinka tärkeää on laillisen telekuuntelun valmiuksien ylläpitäminen muun muassa 4G:n ja 5G:n yhteydessä. Asia on otettu esille myös strategia-asiakirjassa.

Lopuksi

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa yksityisyyttä, viestinnän salaisuutta ja tietosuojaa kunnioitetaan perus- ja ihmisoikeusnormiston edellyttämällä tavalla. Viime aikaiset oikeusprosessit ovat kuitenkin osoittaneet, että näiden suojausintressien sijasta yksityisyyden suojan eri ulottuvuuksiin vedotaan niiden alkuperäisen käyttötarkoituksen ja tavoitteiden vastaisesti rikosten, rikollisen elämäntavan ja ylipäättään rikollisuuden suojaamiseksi viranomaiskoneiston toiminnalta.

Tässä suhteessa Keskusrikospoliisi kiinnittääkin huomiota siihen, että selvityksessä tuodaan tarpeettoman vahvasti useissa eri kohdin esille tähän teemaan liittyviä seikkoja. Keskusrikospoliisi katsoo, että lausuttavana olevassa komission asiakirjassa on ensisijaisesti kyse järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta osana yhteiskunnan intressien ja sen myötä yksilöiden oikeuksien toteuttamista eikä strategiasta tietosuojan ja yksityisyyden toteuttamiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikön puolesta
Apulaispäälikkö

Markus Välimäki

Rikostarkastaja

Markus Terenius